

45. Beslag op bitcoin: (praktisch) onmogelijk?

MAARTEN VAN INGEN EN WILLEM-JAN SMITS¹

Bitcoin introduceert een nieuwe betaalmethode. Deze vorm van betalen verschilt van girale betalingen, omdat er geen sprake is van een centrale partij. Bitcoin kwalificeert naar huidige recht niet als geld. Betwijfeld kan worden of er wel sprake is van een (vermogens)recht. Indien dat het geval is, kan er beslag op bitcoin worden gelegd. Het decentrale karakter van bitcoin brengt echter met zich dat een dergelijk beslag in veel gevallen van beperkt praktisch nut is.

Inleiding

In 2008 raakte de wereld in een financiële crisis. Met het faillissement van Lehman Brothers raakten veel mensen geld kwijt. Giraal geld wel te verstaan. Geld dat is geadministreerd bij de bank als centrale instelling en waarvoor de bank dekking biedt. Het saldo op de bankrekening is immers niet meer of anders dan een vordering op de bank en het verrichten van een betaling brengt met zich dat de bank de schuld van de debiteur overneemt.

Regulier geld, chartaal of giraal, kent nadelen. Het kan devalueren omdat een centrale instantie meer in omloop brengt en, zolang het niet in de portemonnee zit, is de tegenwaarde afhankelijk van die centrale instantie. In deze bijdrage gaan we eerst in op de vraag hoe regulier elektronisch betalingsverkeer werkt en hoe het betalingsverkeer van de virtuele valuta² bitcoin hiervan verschilt. Daarna onderzoeken wij de mogelijkheden van beslag op bitcoin nader en gaan we na of dit ook praktisch uitvoerbaar is.³

Wat is nodig voor elektronisch betalingsverkeer?

Om giraal geldverkeer te faciliteren, dient er een centrale database (of gekoppelde relationele databases) te zijn, waarin (al dan niet in samenhang bezien) de op de naam

van de rekeninghouders geadmistrateerde gelden en de transacties voorkomen. Alleen dan kan worden voorkomen dat een rekeninghouder dezelfde gelden meermalen uitgeeft.⁴ Alle huidige betaalsystemen maken van deze centrale database gebruik en om over geld te beschikken bestaat dus altijd afhankelijkheid van een derde partij.

Maar hoe zit dat dan bij bitcoin?

In de loop van de financiële crisis werd onder het pseudoniem Satoshi Nakamoto⁵ een document genaamd 'Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System' gepubliceerd.⁶ De uitvinding van Nakamoto was een decentraal netwerk genaamd bitcoin om onderling betalingen te verrichten zonder tussenkomst van een centrale derde partij. Oorspronkelijk was bitcoin niet bedoeld om als valuta te fungeren, maar slechts om op een veilige wijze waarde te distribueren. Bitcoin was afhankelijk van peer-to-peer transacties en daarmee niet van een centrale instantie. Deze decentrale opzet is de meest kenmerkende eigenschap van het systeem. Dat klinkt vrij eenvoudig, maar het grootste probleem is het dubbele-betaling probleem: het voorkomen

1 De auteurs zijn als advocaat verbonden aan Watson Law, een kantoor gespecialiseerd in new tech en blockchain. De tekst voor deze bijdrage is afgesloten op 19 februari 2018.

2 De term virtuele valuta wordt hier als omschrijving gebruikt. Vanuit juridisch perspectief is er geen sprake van valuta of geld, zie hierna.

3 Wij richten ons in dit artikel op beslag op bitcoin omdat bitcoin op het moment van schrijven van deze bijdrage nog steeds de meest gebruikte cryptocurrency is. Onze analyse is in grote mate ook toepasbaar op andere cryptocurrencies, mits deze hetzelfde kenmerkende decentrale karakter hebben.

4 Sterker nog: de mogelijkheid tot dubbel betalen bestaat in ons huidige betalingsverkeer. Er is een moment van enkele seconden dat de geldautomaten worden gesynchroniseerd. Wie precies op dat moment geld pinst, zal dat niet van zijn rekening afgeschreven zien worden omdat de transactie dan niet meer wordt verwerkt in de database.

5 Wie (of welke groep personen) de mysterieuze Nakamoto is, is tot op de dag van vandaag een geheim. Tot 2010 hield hij zich bezig met het door hem bedachte systeem, maar in 2011 liet hij weten 'to have moved on to other things'; vgl. bijvoorbeeld: <https://www.economist.com/blogs/economist-explains/2015/11/economist-explains-1>. De bitcoins op de rekening die hij voorheen controleerde, waard meer dan 12 miljoen euro naar de huidige tijd, zijn sindsdien niet meer aangeraakt.

6 Te raadplegen via: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>. Het slechts 8 pagina's tellende document legt de basis voor de huidige cryptocurrency, maar bovendien voor een technologie die veel verder gaat dan enkel geldverkeer.

dat dezelfde gelden meermalen worden uitgegeven. Nakamoto zegt daarover:

‘What is needed is an electronic payment system based on cryptographic proof instead of trust, allowing any two willing parties to transact directly with each other without the need for a trusted third party. Transactions that are computationally impractical to reverse would protect sellers from fraud, and routine escrow mechanisms could easily be implemented to protect buyers. In this paper, we propose a solution to the double-spending problem using a peer-to-peer distributed timestamp server to generate computational proof of the chronological order of transactions.’

De oplossing die Nakamoto aandraagt, is een technologie bekend als blockchain. De blockchain kan beschreven worden als een grote, openbare, decentrale database die aanwezig is op alle computers die zijn aangesloten op het blockchainnetwerk. Iedere computer heeft dus toegang tot de volledige database, maar wat deze database uniek maakt, is dat alleen aan het einde van de database records kunnen worden toegevoegd. Met ieder blok data, waarin de verrichte transacties zijn vastgelegd, groeit de blockchain verder. Alle transacties worden verzameld en ongeveer iedere 10 minuten toegevoegd aan de database.⁷

Bitcoin is afhankelijk van peer-to-peer transacties en niet van een centrale instantie

Om bitcoin goed juridisch te kunnen duiden, is het van belang om de werking ervan te doorgronden, iets te weten van die onderliggende blockchain techniek en de wijze waarop transacties worden verricht.⁸ Om een bitcoin transactie te kunnen verrichten is een digitaal adres vereist, een zogenaamde public key. Bij deze public key hoort een private key, een soort digitale handtekening waarmee transacties kunnen worden ondertekend. Het is alleen mogelijk om transacties vanaf een bepaalde public key te verzenden als deze met de bijbehorende private key worden ondertekend. Omdat de blockchain transparant is ten aanzien van alle opgenomen transacties, kan iedereen ten aanzien van alle transacties controleren of deze met de juiste private key zijn ondertekend.⁹

7 Het eerste blok, met de bijnaam genesis block, wordt steeds aangevuld met blokken van oorspronkelijk maximaal 1 Mb groot. Naast de transactiegegevens bevat het blok ook zogenaamde hashwaarden die berusten op de cryptografische verwerking van de transacties in dat blok. Bovendien moet het blok aansluiten op de keten en daarmee is het blok (en dus de transacties in dat blok) niet te manipuleren.

8 Onderstaande omschrijving is een versimpelde weergave van de werking van de techniek. Alle details zijn te vinden in de standaardwerken: A. Narayanan (e.a.) *Bitcoin and Cryptocurrency Technologies, A Comprehensive Introduction*, USA: Princeton University Press 2016; Antonopoulos, *Mastering bitcoin*, USA: O'Reilly Media 2017.

9 Via zogenaamde block explorers is het mogelijk om alle op de blockchain geregistreerde transacties in te zien. Dit kan bijvoorbeeld via de website <https://www.blockchain.info>.

Bij een bitcoin transactie worden bitcoins van de ene public key naar een andere verzonden. In elke transactie wordt dus het volledige aantal bitcoins verbruikt. Als het niet de bedoeling is om alle bitcoins te verzenden, wordt het restant teruggezonden naar de oorspronkelijke public key. De registratie van de hoeveelheid bitcoin op een specifieke public key is dan ook niet vergelijkbaar met een bankrekening waarop een saldo wordt geadmistreerd. Het saldo van een bankrekening is immers het resultaat van alle bij- en afschrijvingen gezamenlijk.

Voorbeeld: op public key a is 50 bitcoin geregistreerd. Indien de gebruiker van public key a 20 bitcoin wil verzenden naar public key c en 25 bitcoin naar public key x, wordt de resterende 5 bitcoin verzonden naar public key a. Versimpeld ziet een dergelijke transactie er als volgt uit:

Public key a voor transactie: 50 bitcoin

Public key a -> public key c: 20 bitcoin

Public key a -> public key x: 25 bitcoin

Public key a -> public key a: 5 bitcoin

Public key a na transactie: 5 bitcoin

Bitcoin transacties worden geregistreerd in de hiervoor omschreven database genaamd blockchain. De blockchain wordt bijgehouden door een netwerk van computers dat verspreid is over de hele wereld, ook wel miners genoemd. Om een transactie in de blockchain te laten opnemen dienen de details van die transactie in een bepaalde vorm te worden verzonden naar het hiervoor omschreven netwerk van computers. Vaak wordt daarbij gebruik gemaakt van een zogenaamde wallet. Een wallet is een stukje software dat op een veilige manier een private key kan opslaan en transacties op de juiste manier naar het netwerk kan versturen.¹⁰

Nadat de transactie naar het netwerk is verzonden, wordt de transactie door alle miners met elkaar gedeeld. Iedere miner verzamelt gedurende ongeveer 10 minuten alle ontvangen transacties en bundelt die in een blok. Bovendien wordt van elke transactie door alle miners gecontroleerd of deze geldig is ondertekend met de juiste private key. Als dat niet het geval is, wordt de transactie genegeerd en komt deze dus niet in de blockchain terecht.

Van alle miners wordt er elke 10 minuten één geselecteerd die een nieuw blok met transacties mag voordragen. Om te worden geselecteerd moet een zeer moeilijke cryptografische puzzel worden opgelost. De miner die de puzzel het eerst oplost, mag het nieuwe blok voordragen. Alle andere miners controleren vervolgens of de puzzel inderdaad juist is opgelost én of alle transacties in het voorgedragen blok geldig zijn. Als dat zo is, wordt het voorgedragen blok toegevoegd aan de reeds bestaande reeks van blokken met transacties. Zo niet, dan wordt het blok genegeerd.¹¹

10 Vaak wordt gedacht dat bitcoins op een wallet staan opgeslagen. Dat is niet juist, een bitcoin is alleen een ongespendeerde uitkomst van een eerdere transactie. Deze uitkomst kan worden gespendeerd door middel van een transactie die op zijn beurt dient te worden ondertekend met de op een wallet opgeslagen private key.

11 De transacties die zich in het genegeerde blok bevinden worden teruggestuurd naar het netwerk en in het volgende blok opgenomen. Deze transacties gaan dus niet verloren.

Voor de miners geldt een sterke economische prikkel om alleen geldige nieuwe blokken voor te dragen. Het oplossen van de cryptografische puzzel kost namelijk enorm veel rekenkracht en daarmee energie en dus geld. Daar staat tegenover dat ieder blok naast de verzamelde normale transacties ook nog een bijzondere transactie bevat waarin nieuwe bitcoins worden gecreëerd. Deze nieuwe bitcoins zijn voor de miner die het nieuwe blok heeft voorgedragen, maar alleen als de miner de puzzel juist heeft opgelost en alle door de miner verzamelde transacties geldig zijn, zodat het blok ook daadwerkelijk aan de blockchain wordt toegevoegd.

Samenvattend is een bitcoin niet meer en niet anders dan een uitkomst van een eerdere transactie die op zijn beurt nog niet is uitgegeven, geregistreerd in een decentrale database die door computers over de hele wereld wordt bijgehouden. In jargon is een bitcoin een UTXO, unspent transaction output. Een bitcoin heeft waarde omdat het geld kost om ze te ‘maken’,¹² er slechts een beperkt aantal van is zodat er sprake is van ‘schaarste’¹³ en ze gemakkelijk kunnen worden geruild voor een tegenprestatie of ander ruilmiddel.¹⁴ Daarmee vertoont bitcoin grote gelijkenissen met goud.

Juridisch

Nu we weten wat bitcoin technisch is, kunnen we dit fenomeen juridisch duiden. De eerste vraag die rijst, is of bitcoin geld is. Zowel rechtspraak,¹⁵ literatuur¹⁶ als parlemen-

taire geschiedenis¹⁷ is op dit moment vrij eenduidig in het antwoord: bitcoin kwalificeert in juridische zin in Nederland momenteel niet als geld.

Bitcoin kwalificeert juridisch in Nederland momenteel niet als geld

In de EU is de Euro het enige wettelijke betaalmiddel.¹⁸ Op grond van art. 6:112 BW mag een verbintenis tot betaling van een geldsom in Nederland worden voldaan in gangbaar geld. Dit begrip is wat ruimer dan het begrip wettig betaalmiddel. Van gangbaar geld is sprake indien het gebruik van andere geldsoorten door de staat wordt getolereerd of naar maatschappelijke opvattingen gangbaar geld zijn. In Nederland is daarvan op dit moment geen sprake.

Bitcoin kwalificeert evenmin als giraal geld, aangezien er geen giro-instelling betrokken is bij het uitvoeren van een bitcoin transactie. Een van de onderscheidende kenmerken van bitcoin is nu juist het decentrale karakter dat tot uiting komt in de mogelijkheid om waarde uit te wisselen zonder dat een centrale partij vereist is.

Tot slot is bitcoin geen elektronisch geld in de zin van art. 1:1 Wft,¹⁹ nu het hebben van een bitcoin niet met zich brengt dat er sprake is van een vordering op de uitgever. Ook hier doet zich weer het decentrale karakter van bitcoin gelden; van een (centrale) uitgever is geen sprake.

Bitcoin kwalificeert ook niet als zaak in de zin van art. 3:2 BW. Een zaak is een voor menselijke beheersing vatbaar stoffelijk voorwerp. Zoals hiervoor uiteengezet is een bitcoin een regel (unspent transaction output) in een database dat decentraal door een netwerk aan computers wordt beheerd. Er bestaat geen fysieke uitingsvorm van bitcoin, zodat van stoffelijkheid geen sprake is.

In de literatuur wordt op enkele plaatsen gesteld dat een bitcoin een vermogensrecht is.²⁰ Wij plaatsen daar met Rank²¹ onze twijfels bij. Vermogensrechten zijn volgens art. 3:6 BW rechten die, hetzij afzonderlijk, hetzij tezamen met een ander recht, overdraagbaar zijn of ertoe strekken de rechthebbende stoffelijk voordeel te verschaffen ofwel verkregen zijn in ruil voor verstrekt of in het vooruit-

12 Zoals hierboven ontstaan bij ieder blok dat aan de blockchain wordt toegevoegd nieuwe bitcoins. Om een nieuw blok te vinden dient een miner als eerste de cryptografische puzzel op te lossen. Dit vergt enorm veel rekenkracht en daarmee veel geld.

13 Er komen maximaal 21 miljoen bitcoins in omloop. Nadat dit aantal is bereikt, zullen nieuwe blokken geen speciale transacties met nieuwe bitcoins meer ontvangen. Dit betekent niet dat er voor de miners geen economische prikkel meer is om geldige blokken voor te dragen. Iedere transactie bevat namelijk een kleine transactie fee. Ook deze fee is voor de miner die als eerste de cryptografische puzzel oplost. Uiteraard geldt ook hier weer de voorwaarde dat het blok daadwerkelijk aan de blockchain dient te zijn toegevoegd.

14 Laszlo Hanyecz heeft naar verluid de eerste bekende bitcoin transactie met tegenwaarde uitgevoerd. Hij kocht op 17 mei 2010 twee pizza's voor 10.000 bitcoin. Met de kennis van nu zijn dat bijzonder dure pizza's gebleken: op het moment van schrijven ongeveer € 43 miljoen per pizza!

15 Rechtbank Overijssel oordeelde dat bitcoin geen geld is in de zin van afdeling 6.1.11 BW, Rechtbank Overijssel 14 mei 2014, «JOR» 2014, 266, ECLI:NL:RBOVE:2014:2667. Tegen deze uitspraak is hoger beroep ingesteld. Het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden heeft het vonnis van de Rechtbank Overijssel bekrachtigd, zij het dat het hof zich niet heeft uitgelaten over de vraag of bitcoin in juridische zin kwalificeert als geld. Vgl. Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 31 mei 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:4219, r.o. 4.7.

16 B. Bierens in zijn noot in de JOR: Rechtbank Overijssel 14 mei 2014, «JOR» 2014, 266, ECLI:NL:RBOVE:2014:2667, nr. 2; A.W. Jongbloed, 'Bitcoins: virtueel geld, beslag op gebakken lucht?', *Tijdschrift voor Procespraktijk*, 2015, 3, par. 4; W.A.K. Rank, 'Bitcoins: civielrechtelijke en toezichtrechtelijke aspecten', in: J. Boersma (e.a.), *BITCOINS Civiele en fiscale aspecten in beeld*, Deventer: Kluwer 2015, par 4; H.B. Krans, C.J.J.M. Stolker & W.L. Valk (red.), *T&C Burgerlijk Wetboek*, artikel 6:112 BW, aant. 2.

17 Brief Minister van Financiën van 19 december 2013 aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten Generaal, FM/2013/1939 U.

18 Vgl. Art. 10 en 11 Verordening (EG) Nr. 974/98 over de invoering van de euro.

19 Elektronisch geld is in art. 1:1 Wft gedefinieerd als: geldswaarde die elektronisch of magnetisch is opgeslagen die een vordering op de uitgever vertegenwoordigt, die is uitgegeven in ruil voor ontvangen geld om betalingstransacties te verrichten als bedoeld in artikel 4, punt 5, van de richtlijn betaaldiensten, en waarmee betalingen kunnen worden verricht aan een andere persoon dan de uitgever.

20 M.F.M. van den Berg, J.W.P.M. van der Velden & C.W.M. Vergouden, *De bitcoin-verzekering. Een kans voor de financiële sector om klantbelang centraal te stellen in innovatieve productontwikkeling?*, Maandblad voor Vermogensrecht, 2014, 5, par. 3.1; M. Bernardt & J.D. van Vlastuin, *De executie van bitcoins*, De Gerechtsdeurwaarder, 2015, 1, p. 25.

21 W.A.K. Rank, *Bitcoins: civielrechtelijke en toezichtrechtelijke aspecten*, in: J. Boersma (e.a.), *BITCOINS Civiele en fiscale aspecten in beeld*, Deventer: Kluwer 2015, par 6.

zicht gesteld stoffelijk voordeel. bitcoin voldoet in meer of mindere mate aan alle onderdelen van deze niet-limitatieve omschrijving.²² Een bitcoin is immers zoals we hebben gezien overdraagbaar. Bovendien heeft een bitcoin waarde, zodat het ertoe strekt – althans kan strekken – om de begunstigde tot de bitcoin stoffelijk voordeel te verschaffen. Om dezelfde reden zal bij het verkrijgen van een bitcoin vrijwel altijd een stoffelijke tegenprestatie aan de orde zijn. De voorvraag die echter rijst, is of een bitcoin wel een recht is. De waarde van een bitcoin is immers inherent verbonden met de kenmerken ervan. Samengevat: bitcoin heeft waarde omdat het eigenschappen heeft die vergelijkbaar zijn met goud. Het decentrale karakter van bitcoin brengt voorts met zich, dat het enkele houden van een bitcoin de begunstigde geen recht geeft op een tegenprestatie. Er is immers geen (uitgevende) partij die een dergelijke tegenprestatie zou moeten leveren. Het is de bitcoin zelf die intrinsieke waarde heeft. Op dit punt zien wij parallellen met goodwill. Goodwill is een zekere meerwaarde die de bestanddelen van een onderneming tezamen genomen bezitten boven de waarde van elk van die bestanddelen afzonderlijk en heeft daarmee vergelijkbare intrinsieke waarde. Van goodwill wordt vrij algemeen aangenomen dat het geen vermogensrecht is.²³ Ook de vergelijking met software ligt voor de hand. Van software wordt aangenomen dat het geen vermogensrecht betreft.²⁴ Het afgeleide daarvan is dat echter wel. Zo zal op de schrijver van de broncode van de software een auteursrecht hebben met betrekking tot die broncode. Daarmee bestaat een met de software samenhangend vermogensrecht.

Over de juridische kwalificatie van bitcoin zal nog het nodige worden geschreven. Uiteindelijk is het aan de Hoge Raad om duidelijkheid te verschaffen hoe bitcoin juridisch dient te worden gekwalificeerd naar huidig recht. Voor de wetgever is er een taak weggelegd om ons vermogensrecht aan te passen aan dit nieuwe fenomeen. Wij neigen ertoe op de hiervoor genoemde gronden te concluderen dat een bitcoin op dit moment geen vermogensrecht is.

Beslag

In titels 2.2 tot en met 2.4 Rv zijn de diverse vormen van beslag in Nederland omschreven. Titels 2.3 en 2.4 Rv met betrekking tot beslag op onroerende zaken, schepen en luchtvaartuigen zijn evident niet van toepassing.

Titel 2.2 Rv ziet op beslag op roerende zaken niet zijnde registergoederen en beslag onder derden. Zoals we hiervoor hebben gezien is een van de kenmerkende eigenschappen van bitcoin dat de onderliggende techniek volledige decentraal werkt. Er is geen sprake van een centrale (uitgevende) instantie, transacties worden volledig peer-to-peer uitgevoerd. De begunstigde tot een bitcoin is zelf in staat om met de bitcoin een transactie te verrichten. Van een vordering

op een derde is dan ook geen sprake. Dat brengt met zich dat beslag onder een derde niet in beeld komt.²⁵

Bitcoin is zoals we hiervoor zagen geen zaak, zodat op het eerste oog ook titel 2.2 Rv met betrekking tot beslag op roerende zaken geen grondslag vormt.²⁶ Indien we echter de stap nemen dat bitcoin in juridische zin kwalificeert als een (vermogens)recht, biedt de vangnetbepaling van art. 474bb Rv uitkomst. Dit artikel bepaalt dat rechten waarvan de executie niet elders geregeld is, met overeenkomstige toepassing van de bepalingen van beslag op roerende zaken kunnen worden geëxecuteerd, tenzij uit de wet of de aard van het recht anders volgt.

Uitgaande van de aanname dat bitcoin een (vermogens)recht is in de zin van art. 474bb Rv, kan daarop dus beslag worden gelegd door middel van een exploit van een deurwaarder als bedoeld in art. 440 Rv. De bitcoin dient vervolgens geveild te worden overeenkomstig art. 463 lid 1 Rv of op grond van art. 463 lid 2 Rv worden verhandeld op een bitcoinbeurs.

Het praktisch nut van beslag op bitcoin is in onze ogen beperkt

Het praktisch nut van een dergelijk beslag is in onze ogen echter beperkt. Zolang de bitcoin staat geadmistreerd op de public key van de beslagene, kan het beslag immers op geen enkele wijze verhinderen dat de beslagene een transactie met betrekking tot die bitcoin uitvoert en deze daarmee aan het beslag onttrekt. Ook beslag op de roerende zaak waarop de private key van de beslagene staat opgeslagen – zoals een laptop, pc of zogenaamde hardware wallet²⁷ – in combinatie met het in bewaring geven van die roerende zaak, biedt geen uitkomst. Een public key en de daarmee corresponderende private key worden namelijk gegenereerd uit een zogenaamde seed, een zin van een bepaald aantal willekeurige woorden. Aan de hand van de seed kunnen de public en private key steeds opnieuw worden gegenereerd. Zolang de beslagene dus over de seed beschikt, kan hij een nieuwe private key genereren en een geldige transactie verrichten, ondanks dat hij niet meer beschikt over de hardware waarop de ‘oorspronkelijke’ private key werd bewaard.

Een ruime uitleg van de art. 445, 446 lid 1 en 474bb Rv zou een oplossing kunnen zijn. De eerste twee genoemde arti-

22 Asser 3-IV Algemeen goederenrecht, nr. 1.

23 Asser 3-IV Algemeen goederenrecht, nr. 4.

24 Noot H.J. Snijders onder HR 6 februari 1998, NJ 1999/479.

25 Het feit dat een zogenaamde online wallet wordt gebruikt, maakt dit in onze optiek niet anders. In geval van een online wallet wordt de private key van de begunstigde tot een bitcoin beheerd door een derde partij. Mogelijk vloeit uit de rechtsverhouding tussen de begunstigde en de derde een voor beslag vatbare vordering voort. Dit betekent nog niet dat daarmee beslag gelegd wordt op de bitcoin zelf. Kennelijk anders: M. Bernardt & J.D. van Vlastuin, *De executie van bitcoins*, De Gerechtsdeurwaarder, 2015, 1, p. 25.

26 Ook de in de subafdelingen regelde beslagen bieden geen uitkomst, van rechten aan toonder en/of order is geen sprake om dezelfde reden dat derdenbeslag is uitgesloten. Bitcoin is evenmin een (vorm van) aandeel.

27 Een hardware wallet is een minicomputer in de vorm van een USB-stick die specifiek ontworpen is om wallet software te draaien en private keys te bewaren.

kelen bieden een grondslag voor de beslagleggende deurwaarder om aangetroffen zaken in bewaring te geven. Deze bepalingen zijn ex art. 474bb Rv van overeenkomstige toepassing op beslag op bitcoin, mits bitcoin kwalificeert als een recht in de zin van dat artikel.

Het in bewaring geven van een bitcoin is echter niet eenvoudig. De enige manier om dat effectief te doen, is door een transactie uit te voeren als gevolg waarvan de bitcoin wordt geadministreerd op een door een bewaarder beheerde public key. Een dergelijke transactie dient echter steeds te worden ondertekend met de private key van de beslagene. Per geval zal verschillend zijn hoe die private key is opgeslagen. In veel gevallen zal de private key worden bewaard in een met een wachtwoord beveiligde wallet. Zonder het wachtwoord van de wallet is het niet mogelijk om de private key te ontsluiten en de transactie uit te voeren. De private key kan ook worden geprint en in fysieke vorm worden opgeslagen in een kluis. Rode draad zal in de meeste gevallen echter zijn dat niet bekend is waar de private key is opgeslagen, terwijl als de opslaglocatie al bekend is toegankelijkheid zal zijn belemmerd. Dat leidt tot de conclusie dat naar verwachting in de meeste gevallen de medewerking van de beslagene noodzakelijk zal zijn om de bitcoin in bewaring te kunnen geven, hetgeen problematisch is voor een effectief beslag.

In sommige gevallen kan de informatieplicht van de debiteur – al dan niet toegepast via lijfswang – uitkomst bieden. Wat betreft die informatieplicht is bij de parlementaire behandeling van het eerste gedeelte van de Invoeringswet van de Boeken 3, 5 en 6 NBW²⁸ aanvaard, dat een schuldenaar in beginsel verplicht is een schuldeiser die een veroordeling tot betaling van een geldsom jegens hem verkreeg, inlichtingen omtrent zijn inkomens- en vermogenspositie en omtrent voor verhaal vatbare goederen te verschaffen. Deze verplichting vloeit voort uit de redelijkheid en billijkheid van art. 6:2 en 6:248 BW. De Hoge raad overweegt in rechtsoverweging 4.1 van het arrest *Tripels/Mason*:²⁹

“Het hof heeft geoordeeld dat de vordering tot het overleggen van bescheiden in feite neerkomt op de eis dat Masson tegenover Tripels rekening en verantwoording aflegt ‘met betrekking tot zijn financiële handel en wandel in het verleden en heden’ en dat daarvoor in dit geval geen rechtsgrond aanwezig is, evenmin als voor de verlangde overlegging van boekhouding (rechtsoverweging 33 en 34).

Middel I bestrijdt dit oordeel als zodanig niet, maar betoogt dat de vordering had moeten worden toegewezen op de grond dat het bepaalde bij de art. 1177 en 1178 BW (‘waaruit voortvloeit dat Masson met zijn gehele vermogen heeft in te staan voor de nakoming van zijn verplichtingen’) en ‘de eisen van redelijkheid en billijkheid krachtens welke partijen bij de uitvoering van een overeenkomst zich jegens elkaar hebben te gedragen’ met zich brengen dat Tripels in geval van gerede twijfel aan de juistheid van het beroep op onvermogen, het recht heeft een vordering als

de onderhavige in te stellen ‘ter vaststelling van de juistheid van Massons mededeling en/of ter determinering van mogelijke verhaalsobjecten’. Dit betoog kan niet als juist worden aanvaard.

Een schuldenaar is in beginsel wél verplicht een schuldeiser die een veroordeling tot betaling van een geldsom jegens hem verkreeg, inlichtingen omtrent zijn inkomens- en vermogenspositie en omtrent voor verhaal vatbare goederen te verschaffen. Zulks is aanvaard bij de parlementaire behandeling van het eerste gedeelte van de Invoeringswet van de Boeken 3, 5 en 6 NBW (memorie van antwoord Bijl. Hand. II 1981-1982, 16 593, nr 5, p. 11-12). Het is nu ook tot uitdrukking gebracht in art. 475g Rv (ingevoegd bij de Wet van 13 dec. 1990, Stb. 605, in werking getreden op 1 april 1991). Maar het strookt niet met het wettelijk stelsel aan deze verplichting een praktische uitwerking te geven als door het middel voorgestaan.

Zulks zou immers niet te verenigen zijn met de beperkte kring van personen die van een schuldenaar rekening en verantwoording, onderscheidenlijk overlegging van de boekhouding kunnen vergen, terwijl ook evenbedoelde parlementaire behandeling geen steun biedt aan de opvatting van het middel. Een en ander brengt mee dat in een situatie als hier aan de orde is, een vordering tot afgifte van een groot aantal justificatoire bescheiden aan een individuele schuldeiser niet toegewezen is.

Het moet worden overgelaten aan de curator, nadat de schuldenaar in staat van faillissement is verklaard, om desgewenst zulk een afgifte te bewerkstelligen, hetgeen dan plaatsvindt ten behoeve van de gezamenlijke schuldeisers en onder toezicht van de rechter-commissaris, zoals ook wenselijk moet worden geacht met het oog op de vraag of het afdwingen van die afgifte in redelijke verhouding staat tot het beoogde doel.”

De verplichting van een schuldeiser om volledige openheid van boeken te geven wordt door de Hoge Raad aldus niet erkend, maar de Hoge Raad lijkt wel ruimte te zien voor openheid over specifieke informatie. Daarin ligt dus een aanwijzing om op de door ons voorgestane wijze beslag te leggen op bitcoin, door met een tussenstap de beschikking te krijgen over de private key, zij het dat die mogelijkheid in ons huidige stelsel enkel de executoriaal beslaglegger ten dienste staat. Bovendien valt niet uit te sluiten dat in de periode tussen het moment dat beslag wordt gelegd en het moment dat de private key wordt verkregen door het afdwingen van de nakoming van de informatieplicht van de beslagene, de beslagene (alsnog) een transactie uitvoert en daarmee de bitcoin aan beslag onttrekt.

Afronding

Bitcoin is een nieuwe mogelijkheid om waarde over te dragen zonder dat daarbij gebruik wordt gemaakt van een centrale partij. De eigenschappen van bitcoin maken dat er sprake is van intrinsieke waarde. Wij zijn geneigd te concluderen dat naar huidig recht beslag op bitcoin niet mogelijk is, aangezien de wet geen grondslag biedt voor een derge-

28 Memorie van antwoord Bijl. Hand. II 1981-1982, 16 593, nr 5, p. 11-12.

29 HR 20 september 1991, NJ 1992, 552, ECLI:NL:HR:1991:ZC0338 (*Tripels/Mason*)

lijk beslag. Als de stap wordt gemaakt dat bitcoin kwalificeert als een (vermogens)recht, zodat beslag op grond van art. 474bb Rv mogelijk is, zien wij grote praktische problemen bij de uitwinning van het beslag. Het decentrale karakter van de onderliggende techniek maakt het problematisch om tot bewaring en/of executie over te gaan.

Over de auteurs

Mr. M. van Ingen

Als advocaat verbonden aan Watson Law, een kantoor gespecialiseerd in new tech en blockchain

Mr. W. Smits

Als advocaat verbonden aan Watson Law, een kantoor gespecialiseerd in new tech en blockchain